

Naslov: PISATI BEZ CIGARETA

Autor: ŽELJKO IVANJEK

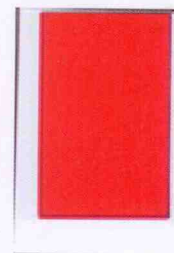
Rubrika/Emisija: /

Žanr: izvješće

Površina/Trajanje: 3.533,34

Naklada: 51.000,00

Ključne riječi: HAZU, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti

PISATI BEZ CIGARETA

Imao sam dvije velike kušnje. Prva je bila - kako napisati krimić nakon 10 godina pauze? Druga, kako pisati, a prestao sam pušiti? Uvijek sam pisao s naliveperom u jednoj i cigaretom u drugoj ruci. Bilo me strah da više neću moći ni s frendovima pijuckati

RAZGOVARAO ŽELJKO IVANJEK SNIMILA NEJA MARKIČEVIĆ/CROPIX

TRIBUSON

Životni intervju

Veliki povratak autora Nikole
Banića, najpopularnijeg
hrvatskog detektiva

GLOBUS Kultura

» **A**ko postoji hrvatska verzija Phila Marlowa, onda je to svakako Nikola Banić. Nekonvencionalan tip: voli jazz, pije pivo, strastveni je pušač i opterećen obiteljskim problemima. Ili je barem bio takav prije gotovo 30 godina, u prvom romanu iz serijala o Baniću, "Zavirivanje" (1985). Banić se vratio sedmi put, nakon deset godina pauze, u upravo objavljenom "Susjedu u nevolji". No, sad ima više od 60 godina, griješi u poslu, na jedno uho slabije čuje i postao je – deda.

"Doživio je transformacija koja ga ne čini osobom prikladnom za detektiva. Napisao sam da je to zadnji roman s njim, no može se dogoditi da će me nešto kopkat, pa ću pisati i osmi", kaže njegov otac Goran Tribuson.

Tribuson, rođen 1948., romanopisac je, pripovjedač, nagrađivani i antologizirani pisac, jedan od najčitanijih u bibliotekama i autor oko 35 knjiga - on ih ne broji, no ponovno je preveden prije koji tjedan na češki i slovenski. Njegovi se naslovi često ponavljaju barem dva do tri puta, koscenarist je vjerojatno najpopularnije domaće TV serije ("Odmori se, zaslužio si"), filmski je scenarist pet igranih filmova, leksikograf, penzionirani profesor scenarija na Akademiji dramske umjetnosti u Zagrebu i, dakako, redovni član HAZU.

Stanuje na sjeveru grada; jednu je sobu pretvorio u videoteku s više od 3000 filmova. Njegova radna soba malena je i nadovezuje se na kuhinju, tako da je izdvojen od ostalih zbivanja u stanu. Razgovarali smo u maloj kino-sobi velikim ekranom. Pogreškom sam pomislio da je to tabla od pluta na koju vješa bilješke s detaljima za svaku novu knjigu. Između Tribusonovih riječi na diktafonu ostao je zabilježen pjev kosa.

■ **Nemate policijskog ni detektivskog iskustva kao američki pisci krimića?**

- Ne, sva su moja iskustva na neki način posredovana. Ja sam filmofil koji je gledao puno kriminalističkih filmova i čitatelj koji je odrastao uz kriminalističku literaturu. Nisam imao neku vrst etabliranog odgoja, uživao sam u stripovima, krimićima... Kad se sjetim koji sam užas čitao: Zane Graya, Karla Maya.

■ **Imali ste mali "zastoj" s prozom, sve do netom izašlog "Susjeda u nevolji".**

- Imao sam pauzu od pet-šest godina, u kojoj sam objavio samo dva romana. Radio sam za TV, radio sam na serijalu...

■ **"Odmori se, zaslužio si". Ali, to pišete zajedno sa sestrom i režiserkom, Snježanom Tribuson?**

- Ne. Od tih 70 scenarija ja sam napisao, recimo, 45, a Snježana 25. Svako piše sam. Mi smo se dogovorili o čemu se tu radi, i kakvi su tu likovi, a onda smo počeli pisati svaki svoje. S tim da je svaki čitao i ono što je drugi napisao,

da ne napravimo pogreške. I kad sam konačno izišao iz te obveze, da radim za televiziju, onda sam išao napisati roman, i namjerno krimić jer sam znao da će mi krimić bit najteže pisati.

■ **Zašto?**

- Jer je u njemu sve funkcionalno, u njemu nema ništa slučajno, sastoji se od čitavog niza narativnih fakata koji moraju bit uzgobljeni. I sve to skupa moraš voditi tako da pokazuješ taj nekakav induktivno-deduktivni put prema istrazi, da siješ putem prave, ali i krive podatke. Jer, vještina tog pisanja je u tome da pokazuje čitatelju kako će doći do odgonetke, ali i da ga pritom zajebeš. To je užasno teško i zahtijeva niz pripremnih radnji, baš kao zidanje kuće: statički proračuni, nacrti. A ove lagane priče, kao ti romančići o djetinjstvu, tu sam si zadao: prva ljubav, interes za nogomet, pa onda namećeš tu strašno puno asocijacija, i onda se trudiš da još bude duhovito, pa ubaciš nekakvu ironiju, pritom najviše ironiziraš samog sebe. Postoji receptura koja je prilično jednostavna, jednostavna je ako gledaš mehanicistički, jer ipak želiš napraviti da bude, uza sve to, iskreno i simpatično. Za mene je to bila velika kušnja.

■ **Iskustvo je bilo na vašoj strani?**

- Imao sam dvije velike kušnje. Jedna je bila kad sam pisao ovaj novi roman izgubivši kon-

takt sa svojim krimićima. "Susjeda u nevolji" napisao sam, a da 10 godina nisam pisao krimiće - prethodni, "Gorka čokolada" izašao je 2004. Drugo veliko iskušenje bilo mi je kad sam prestao pušiti. Bio je to moj strah od posljedica: da više neću moći napisati knjigu, da neću moći s frendovima navečer nešto pijuckat bez cigarete. Ali, najveći strah bio je da neću moći pisati. Naime, sve svoje knjige napisao sam tako da mi je u desnoj ruci bilo nalivpero, a u lijevoj cigareta - prepisujem ih na mašinu, ali pišem rukom. Kad bih povadio tastaturu imala je dolje naslagu pepela. Ali, uspio sam i to.

■ **Pišete na kompjuteru?**

- Prvi put uvijek pišem rukom. Najveći dio rewritinga radi se na stroju, on je nezamjenjiv. Na kompjuteru, nema više pisaćeg stroja. A taj me novi roman namučio.

■ **Napisati 70 scenarija, od kojih svaki ima stotinjak stranica, bio je opsežan posao?**

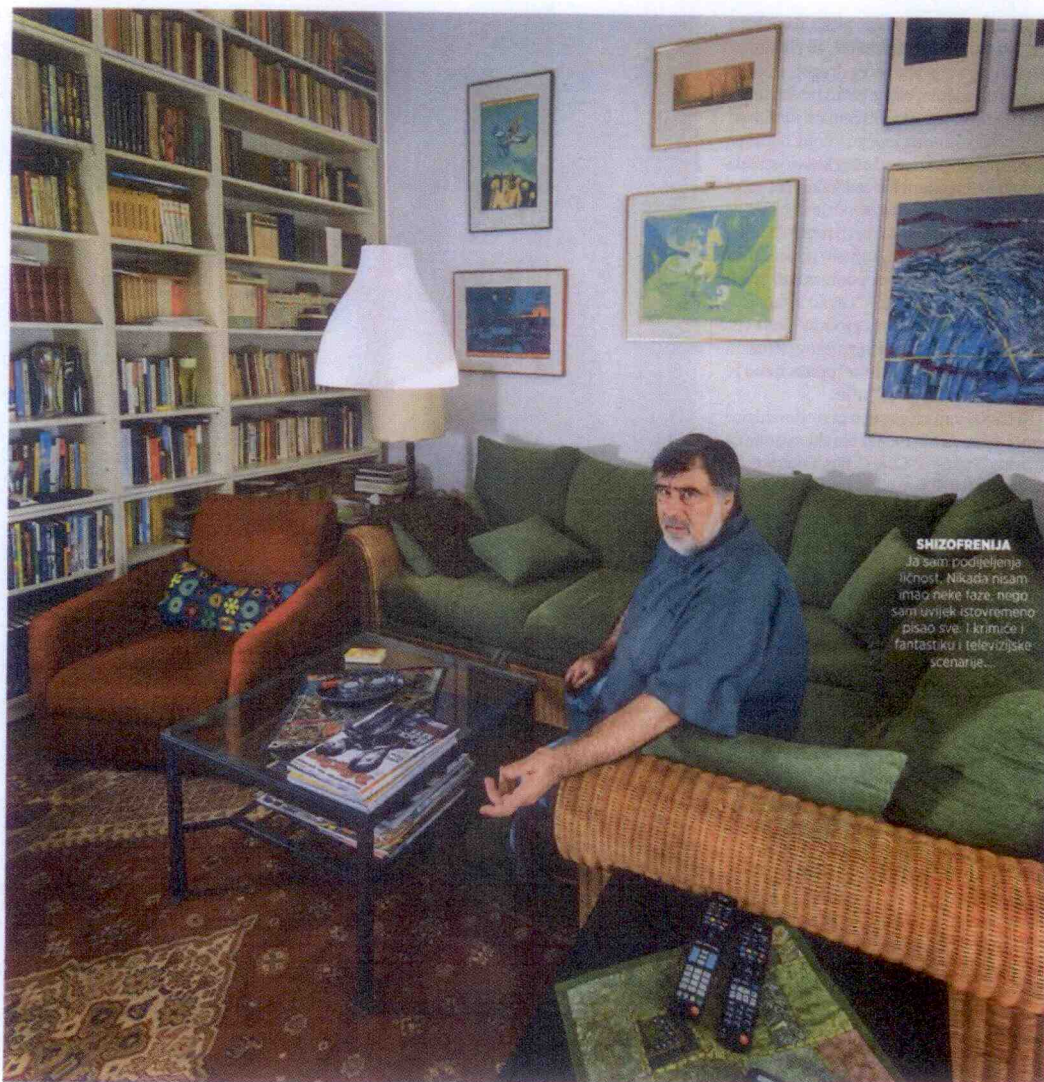
- I kampanjski se radi. Dode ti jedna sezona kad se kaže: mora bit gotovo do 1. rujna. Onda moraš manijakalno radit. U tom periodu od sedam godina, od 2006. do 2013., uspio sam napisati samo "Divlju plažu", "Zbirku otrova", i ne mogu se sjetit, dvije ili tri knjige.

■ **Koja je razlika između pisanja scenarija i proze?**

- Pisanje scenarija je privlačno jer TV plaća

Vještina pisanja krimića je u tome da pokažeš čitatelju kako će doći do odgonetke, ali da ga i zezneš. To je kao zidanje kuće, zahtijeva proračune i nacрте

TEŽAK ZANAT

SHIZOFRENJA

Ja sam podijeljena ličnost. Nikada nisam imao neke faze, nego sam uvijek istovremeno pisao sve: i krimice i fantastiku i televizijske scenarije...

bolje od izdavača, i to mnogo bolje. Onda se još radi o seriji koja je popularna, pa se stalno reprizira, tako da je to...

■ Dodatni honorar. A kako se plaćaju knjige?

- Za knjige te je stid priznat. Izdaju je u 1000 ili 1500 primjeraka i daju ti negdje oko eura po knjizi, to je moj honorar. A ovo što objaviš vani, to ti je ništa. U Češkoj je izašao moj krimić, dobio sam 600 eura. Slovenci su mi platili 2500 eura za 3000 komada knjiga ("Povijest pornografije"). I to se još smatra puno, i to za malu Sloveniju. Napravili su spot za TV, jer nemaju knjigu, ne da nemaju tako dobru knjigu, nego nemaju uopće tu vrst knjige o odrastanju u Jugoslaviji. To nije nitko u Sloveniji napisao.

■ Prvu knjigu objavili ste 1972., zbirku priča "Zavjera kartografa". Što se za 40-ak go-

dina dogodilo u hrvatskoj književnosti?

- To je onako pitanje koje podrazumijeva generalizacije, koje nisam nikad znao izvesti. Nikad nisam znao sebe držati dijelom nekakvog trenda, struje ili literarne pojave, što možda zvuči prepotentno. Bio sam za to krajnje nezainteresiran.

■ Otkad je Donat opisao vas i vaš naraštaj "hrvatskim borgesovcima", odnosno fantastičarima, ostvarili ste zamašan opus. Pa ipak, ostali ste vjerni fantastici?

- Sad namjeravam napisati knjigu "Grobljanske pripovijetke". One bi trebale biti pomalo fantastične, jer nikad nisam odustao od fantastike. A sve je to samo znak da nikad u životu nisam imao čvrste koncepte.

■ Jeste li, kao pisac, podijeljena ličnost?

- Kod mene postoji ta neka vrst shizofrenije, neka vrst podijeljene ličnosti, i to barem tri

do četiri. Nekad je jako teško čitatelju shvatiti da moj krimić pripada istom autoru kao i nekakva priča iz djetinjstva u Bjelovaru, ili fantastika koju sam pisao u 70-ima. Nisam imao nekakve normalne faze, da sad pišeš samo fantastiku, pa onda postane neproduktivno, pa onda ideš u žanr, nego sam gotovo istovremeno pisao sve.

■ Kad vas je zainteresirao čitatelj, pa ste fantastici dodali druge žanrove?

- Vrlo rano, bio je to roman "Ruski rulet" (1982). Podnaslovio sam ga kao bulevarski roman, i on je neka vrst nečega nalik Zagorki. Bio je to roman sastavljen od bulevarskog života, od senzacija, od škandala, nekakvih likova...

■ Toga je bilo i u vašim pripovijetkama?

- Toga je itekako bilo u mojim pripovijetkama. "Rulet" je knjizurina od 600-700 strani- »

GLOBUS Kultura

» ca. Svi su mi rekli da je vrlo pitka, da se brzo čita, i da je strašno zanimljiva, ali čini mi se da izvan toga nije bilo ničeg drugog, osim te čitljivosti. Doduše, bila je pisana kultiviranim stilom, pri čemu kad kažem stil mislim na način pisanja, a ne na jezičnu formu. Bilo je to malo zahtjevnije štivo od onog kakvo je pisala Zagorka. To je meni bio radikalni, potpuno svjesni odmak od fantastike. Htio sam ostaviti sve to, uključujući i taj (prvi) roman "Snijeg u Heidelbergu" (1980), koji isto pripada tom fantastičnom konceptu, i odmaknuti se od toga. Onda sam napisao "Legiju stranaca", i još prije toga "Polaganu predaju", koja već ima zametke toga autobiografskog pisma.

■ **Izdanje "Ruskog ruleta" ponovljeno je više puta, ali "Snijega" nije.**

- Nedavno sam razgovarao sa svojim izdavačem, i rekao da bih možda bio sklon tome da objavim "Snijeg" i "Čuješ li nas, Frido Štern". Naime, oduvijek sam odbijao ponovo objaviti bilo koju od prve tri knjige pripovjedaka i bilo koji od prva dva romana. Međutim, sad mi se čini da bih to mogao, uz pretpostavku da ih donekle promijenim. Čini mi se da taj "Snijeg" ima previše mladalacke nabusitosti, i previše patetike a da bi djelovao ozbiljno. To bih pokušao preraditi. No, postoji opasnost da netko tko ima nekakvu identifikaciju s tim romanom neće trpjeti moj redizajn.

■ **Iznenaduje li vas to što ste, zajedno s Pavličićem, najčitaniji hrvatski pisac u knjižnicama?**

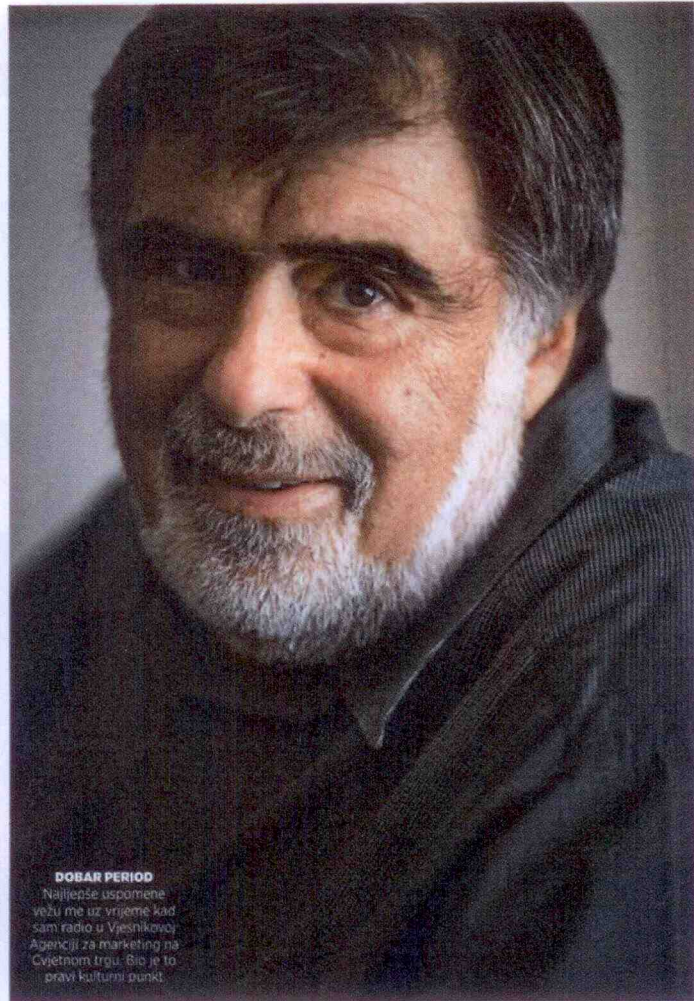
- Pa, ne znam koliko je to točno. Jesmo li mi najčitaniji ili je to naprosto uzrečica koja se spretno koristi od trenutka kad smo postali nešto čitaniji od drugih?

■ **Reći ću to drugačije: je li vašoj čitanosti pridonijelo to što vas je urednik Zlatko Crnković objavio u biblioteci Hit, u Znanju?**

- Sasvim sigurno, to je presudno pridonijelo mojoj čitanosti. Ta je biblioteka bila važnija od pisaca, jer su ljudi tražili u knjižari "nešto iz Hita", i ne znajući koga bi tražili. I dan-danas mogu zahvaljivat Crnkoviću, a vjerojatno i Pavličiću. Počeli smo objavljivati u malim bibliotekama, pri raznim centrima za omladinu i kulturu, i to je bio naš prvi susret s pravim izdavačem, koji je objavljivao knjige u velikim nakladama - za osrednje knjige bilo je to 10.000 primjeraka. Jer, Hit je po automatu išao u cijelu Jugoslaviju, a to je bilo veliko književno tržište. Razmjerno mlad objavio sam "Made in U.S.A.", i on je odmah išao u 10.000 primjeraka. Sigurno da mi je Zlatko bio od velike pomoći, u Hitu sam objavio sedam romana. Moglo bi se reći, dakle, da sam se formirao i postao pisac u okrilju Hita, kao kućni pisac.

■ **Pisali ste romane, ali za plaću ste radili u Vjesnikovoj Agenciji za marketing, odnosno EP64 na Cvjetnom trgu. Bilo je to posebno mjesto u Zagrebu?**

- To je meni, možda, najljepši dio mog boravka u, kak' se to zvalo: u udruženom radu. Radio sam na dosta mjestima, ali vjerojatno su moje najljepše uspomene vezane uz tu

DOBAR PERIOD

Najljepše uspomene vežu me uz vrijeme kad sam radio u Vjesnikovoj Agenciji za marketing na Cvjetnom trgu. Bio je to pravi kulturni punkt.

Agenciju za marketing. Tamo su bili, uistinu, Dubravko Jelačić Bužimski i Ivan Ott. Bio je i Milan Lamza, koji je stanovito vrijeme bio kazališni redatelj. Često je dolazio i Veljko Barbieri, zbog svoje obiteljske veze s Lamzom.

■ **Bio je to svojevrsni kulturni punkt?**

- Takve tope se i takva društva često otkrijemo naknadno. Moguće je da mi naknadno u to projiciramo neku vrst smisla, koju sve to skupa nije imalo. Vi ste sami, recimo, dosta pisali o Zvečki.

■ **U Agenciju je često dolazio Tomislav Gotovac. Družilo se dođe, pod vašim uredom?**

- Dolje je bio Zadar, birtija Zadar, s onim velikim staklenim stijenama, gdje se stajalo i gledalo van, na Cvjetni trg. Tom Gotovac je dolazio redovito. Svi smo mi, konačno, sudjelovali u onom njegovom performansu "Zagreb, volim te" (1981). I ja sam tamo, isto izašao iz tog haustora, i gledao kako je Tom prošao. Osim toga, mi smo na Cvjetnom trgu organizirali nekakve sajmove prodaje. Bila je

to prodaja knjiga, pa zatim jedna izložba na otvorenom. Imali smo i Novogodišnji sajam.

■ **Organizirali ste Gotovčevu javno šišanje i brijanje na Cvjetnom?**

- U sklopu tog našeg sajma često su nastupali konceptualisti. Gotovac je napravio to svoje šišanje u našoj organizaciji. Onda je imao i onu jednu akciju u počast Fretzeu. Bilo je to čišćenje Cvjetnog trga za vrijeme trajanja sajma, skupljao je smeće. Tamo je, naprosto, čistio kao gradski komunalac.

Sjećam se i tih naših razgovora. Dolazio je s tim svojim paranoja-view artom, i tu smo se znali žestoko posvaditi. Jednom sam ga nehotice izazvao, jer sam počeo tumačiti kako Nijemci nisu mogli voditi Drugi svjetski rat pod nadzorom Pentagona, i naveo sam neke argumente, na što se Tom jako naljutio. Poslije sam shvatio da je cijeli taj njegov paranoja-view art dobar, zato što nije bio kontradiktoran u sebi. Tome si se mogao nasmiјati, ali to nisi mogao opovrgnuti.

Mojoj čitanosti presudno je pridonijelo to što me Zlatko Crnković objavio u biblioteci Hit, jer je ona bila važnija od pisca i čitatelji su tražili 'nešto iz Hita'

10.000 PRIMJERAKA

■ **Vaš ured je bio takoreći art-lokacija, za razliku od aktualne pustosti ili shoppinga. Okupljali ste artiste?**

- Mi smo bili onako, nekakav mali serkl. Svim tim smo se bavili više nego vlastitim poslom. Tamo sam imao komotnu situaciju. Imao sam fenomenalnog direktora, Ljubomira Pešuta, koji je dopuštao meni, a isto tako i spomenutoj dvojici, da radimo onoliko koliko mislimo da treba raditi. Tako da nikad nisam imao obvezu da budem u osam na poslu, i da tamo ostanem do tri. Mogao sam reći: "Pišem knjigu, pa mi je potrebno dva tjedna da je završim." Mogao sam normalno otići s posla. Ta je Agencija najljepši dio moje mladosti. Ali, sad više ničeg nema, čak ni te zgrade.

■ **Poslije ste radili u Nakladi leksikon, na uspješnici "Hrvatski leksikon" (1996), i potom na Akademiji dramske umjetnosti, od 2000. godine?**

- Tamo sam bio i radio praktično do lani. Jer kako sam došao kasno, tako nisam uspio postići trajno zvanje redovnog profesora, pa sam sa 65 godina morao u penziju.

■ **S time je zaokružena jedna vaša životna parabola, od magisterija iz filmologije kod Peterlića (1977) do profesure na Sveučilištu.**

- Da, radna parabola. Još se nadam da moja autorska djelatnost nije zaokružena. Stalno mi govore: ti još nisi napisao svoje najbolje knjige, a meni se čini da ih neću ni napisati. Govorili su mi, naime, kad budeš imao šest banki to će biti odlično za tebe, bit ćeš iskusan, pametan i načitan. Ali, nitko mi nije rekao: nećeš imat energiju koju si imao s tri banke. Tada sam bio životinja, mogao sam raditi osam sati na poslu, posvetiti popodne obitelji i sjesti u osam i pisati do dva-tri u noći. I onda sam još znao čitati neke knjige. Jer ja sam, kako bih pisao određenu knjigu, želio čitati nešto što je pisano po sličnoj metodi.

■ **U kojim ste knjigama potražili "sličnu metodu"?**

- Kad sam pisao "Povijest pornografije", onda sam čitao Flaubertov "Sentimentalni odgoj". To je isto roman o odgoju i odrastanju, iz jednog drugog vremena. Kad sam pi-

sao "Ruski rulet" onda sam čitao "Kockara" Dostojevskog. Uvijek bih uzimao neku veliku, debelu knjigu, gdje sam si pronalazio dobru metodu. Meni je jako zgodno gledat kako veliki autori grade lik, kako grade scenu, kako nekakvu dramsku progresiju. Baš sam se pokušavao učiti metodi. Znao bih uzeti Chandlerov krimić, kad bih ga pročitao, onda me više ništa od priče nije zanimalo.

■ **"Povijest pornografije" vaš je najpoznatiji roman, u njemu govorite o uvoznju kulturi (film, rock, krimić) i provinciji. Ali, to se provlači i kroz druge vaše knjige?**

- Mislim da je tako. To su sad i Slovenci pisali, da je to neka vrst početnice za zajednički odgoj i život u Jugoslaviji, i za tu kulturu, konačno, koja je bila uvezena. I ne samo uvezena nego i pomalo provincijalni refleks zapadne kulture. Kod nas su došli Beatlesi, i onda su došle Bijele strijele. Kod nas su se pojavile trapecice kao američki import, a šivao ih je Varteks, i imale su sliku kauboja na džepu. Sve je to imalo karakter provincijalnog refleksa, i zbog toga je bilo, zbog te svoje groteskosti, bilo je pomalo smiješno. Mislim da baš na tome gradim sliku tog vremena u romanu.

■ **Rolling Stonesi ostali su u fokusu vašeg zanimanja, od odrastanja u Bjelovaru do, evo danas, penzije?**

- Ti Stonesi su se toliko vezali uz moje ime, da mi se ponekad učinilo kako ljudi misle da sam fah-idiot. Poznam ljude koji su ljudi za Stonesima, a da nisu čuli za Brucea Springsteena. Znam čovjeka koji ide na sve koncerte Stonesa, a nije čuo ni za Dylana, ni za Springsteena, ni za... Slušao sam Stonese i oni jesu moja fascinacija.

■ **Jeste li bili na Plesu 1976. kad su s njima neki razgovarali, koliko znam Barbieri?**

- Nisam, to sam bio jako ljubomoran. Često sam se pitao je li on to izmislio ili je to stvarno istina, da je s njima razgovarao. S Richardsom, ne s njim, jer tadaf mu je umro taj sin, to je bio mislim mjesec kad mu je umro taj sin kojeg je imao, s kim je imao, kak' se zove ova njegova, što igra u Performanceu. Ne, nisam bio na aerodromu, ali bio sam na tom koncertu koji je bio odličan, jer su to bili mladi Stonesi. To je

1976., kada Jagger ima 33 godine, a danas ima 71. To je velika razlika.

■ **Je li rock najveći posao druge polovice 20. stoljeća?**

- Nisam o tome razmišljao. Rock je u prvom redu posao, ali sva ona značenja, to nema veze sa stavom o rocku. Springsteen je sigurno bogat. Ali, pročitajte njegove on the road pjesme, te njegove sjajne priče o razočaranim tipovima koji rade na pumpama, i o razočaranim curama koje su ostavili dečki. On je izvrstan story-teller, neki put si poželim kako bi bilo odlično da i sam znam pričati takve priče.

■ **Da li volite Cohena i Dylana zato što su jednako tako sjajni pripovjedači?**

- Da, naravno. Sad ste spomenuli dvojicu, ali isto tako redovito gledam Nicka Cavea, on je fenomenalan story-teller. Idem na Dylana kad god je u ovom dijelu Europe. Dylan mi je zakon, veći i važniji od Stonesa. I Cohena sam sad gledao tri puta. Za 500 eura kupio sam kartu kad je bio u Beču, kad se činilo da neće biti druge prilike. A poslije je on došao i u Zagreb, i u Pulu. I naravno, on je 80-godišnjak koji još nije prestao pjevati, to još nekako zvuči, to još ima smisla. Malo je izgubio glas, pjeva za oktavu niže, ali sve je to literatura.

Mi smo često fascinirani pjesnicima čije knjige izlaze u sto primjeraka, a zaboravljamo da postoje pjesnici koje slušaju milijuni ljudi. Ne znači da su svi oni, koje slušaju toliki, dobri. Ali, postoje odlični pjesnici kao što je Bob Dylan. On je učenik Rimbauda. Kad je govorio o svojim uzorima, rekao je da mu je najveći uzor i fascinacija Rimbaud. Mnogi kažu: pa on je roker, šta on može znat šta je Rimbaud. Ali, kad pogledate "Desolation Row", i neke druge njegove pjesme, onda vidite da je to, da je on čitao Rimbauda, i da to jest u toj maniri pisano. Kao što je i Cave, kad čujete "Red Right Hand". To je aluzija na Miltona. Cohen je pak obrazovan.

■ **Jesu li priče spomenutih rokera bile poticajne za vaše pisanje?**

- Sjećam se, jednom sam napisao priču, objavljenu u Startu, koja je bila narativna obrada jedne Reedove pjesme, "Berlina". To je, vjerojatno, njegova najvažnija ploča. U mojim knjigama sigurno ima puno toga što je došlo negdje iz tih rock-matrica. Bilo bi teško vjerovati da netko tko je cijeli život gledao filmove i slušao rock, da u svojoj literaturi ništa od toga nije upio, da ne kažem grubo: pokrao.

■ **A kako vam se sviđa naša scena, počeli smo uglavnom s prepjevima?**

- Ako smo imali prepjeve, to je kod nas bio veliki autorski doprinos. Sjećam se, recimo Mladi, pa Roboti, pa Kameleoni, oni su uzimali gotove stvari i izvodili ih, ukalkulirajući u njih i pogreške. I danas pratim rock, ako uopće postoji. Nemam taj snobovski prezir prema onom što je domaće. Znaš, voliš samo Cavea, a drugo je smeće. Jako volim Psihomodo Pop, mislim da su oni pravi rock-band, i Gustave sam volio, jedno vrijeme sam volio Hladno pivo. Manje volim Baretu.